

mení do 3 dnů hornímu úřadu. Provozuje-li se dolování proti schválenému plánu, jest horní úřad oprávněn takové provozování zastaviti. Chce-li oprávněný od provozování díla upustiti, má to nejméně 4 týdny před tím hornímu úřadu oznámiti. Musí-li býti dolování pro nepředvídané události v kratší době aneb ihned zastaveno, jest třeba učiniti o tom oznámení do 3 dnů od zastavení díla (§§ 14—20 cit. zák.).

IV. Správa dolování.

Ku dolování mají dohlížeti a je řídit, jakož i zodpovědnost za ně bráti pouze osoby, jichž schopnost k tomu jest uznána. Tyto osoby, které jsou povinny o způsobilosti své se vykázati, mají se oznámiti hornímu úřadu. Neschopné osoby mohou býti horním úřadem správy podniku zbaveny, při čemž může i po případě provozování podniku samého býti zastaveno až do doby, kdy se zaopatří náhrada. Správcové a dohlížitelé ku dolování jsou zodpovědní za zachovávání úředně schváleného plánu provozovacího jakož i za zachování všech zákonných předpisů a ustanovení. Bydlí-li majitel dolu v cizině, má v zemi, kde se důl nalézá, ustanoviti zástupce a oznámiti jej hornímu úřadu (§§ 22—26 cit. zemsk. zák.).

V. Odnětí oprávnění.

Bylo-li úředně zjištěno, že majitel naftového pole svá díla trvale a tak zanedbává, že tím osobní bezpečnost ohrožuje aneb obecné dobro poškozuj, má horní hejtmanství rozsudkem uznati na odnětí naftového pole majiteli a po nabytí právní moci tohoto rozsudku předsevzítí exekuční odhad a dražbu (tohoto pole). Při tom jsou směrodatnými §§ 254 a 258 hor. z. Exekučním prodejem nastoupí kupec ve veškerá práva a povinnosti dřívějšího vlastníka naftového pole. Nastane-li některý z případů § 259 horn. zák., má se naftové pole prohlásiti za zaniklé, výmaz jeho se zapíše do knihy naftové a vyrozumí se o tom ti, kdož k němu práva věčná mají.

VI. Cit. zem. zák. ze dne 17. prosince 1884 pro Halič obsahuje zvláštní ustanovení o dolování a správě dolů, o horní policii, řízení při úřadech horních a o trestní moci těchto úřadů. Založení a vedení naftových knih bylo stanoveno nařízením ministerstva spravedlnosti ze dne 15. června 1885 č. 36 z. z. pro Halič z r. 1886; nařízením horního hejtmanství pro Krakov ze dne 13. března 1886 č. 47 z. z. byly vydány horní policejní předpisy pro dobývání nafty.

Nahlédnutí ve spisy (*inspectio actorum*) jest prohlédnutí spisů uložených u soudů a úřadů za tím účelem, by zjednána byla vědomost o okolnostech a skutečnostech, jež tyto listiny obsahují. Při nahlédnutí ve spisy úřední a soudní rozhodnou jest otázka, má-li v tom strana odůvodněný a právní zájem, jakož i ta okolnost jest závažnou, zda zájem při nahlédnutí ve spisy jest rázu všeobecného či zvláštního. V rakouském právu převládá zásada, že se má každému nahlédnutí ve spisy povolit všude tam, kde toho všeobecný zájem vyhledává a jsou-li tu jisté zákonem uznané podmínky, kdežto v ostatních případech pouze stranám zúčastněným se to dovoluje. Úřady v jednotlivých případech jsou povinny, aby do listin nahlížely a z nich potřebný material čerpaly k dalším úředním jednáním. Úřady mají z pravidla neobmezené právo nahlédati do listin, ony též jsou oprávněny dávat sdělení z listin, což jednotlivým stranám dovoleno není.

I. Civilní řízení sporné.

Strany mohou do listin nahlížeti jen se svolením představeného soudu; konceptní úředníci mají neobmezenou volnost nahlížeti ve spisy, potřebují-li

toho ve své činnosti. Úředníci jiného druhu obraťtež se na představeného soudu (§ 238 zák. ze dne 3. května 1853 č. 81 ř. z.). V jednotlivých případech nesmí představený soudu nahlédnutí ve spisy odřící. Je-li ku př. podána žaloba proti několika účastníkům sporu, musí býti spoluobžalovaným dovoleno, nahlédnouti u soudu do žaloby i do příloh (naříz. ze dne 12. května 1852 č. 112 ř. z.). Nebo chce-li některý věřitel nahlédnouti do zájemního protokolu nebo při seznamování a rozebrání spisů — i tu odpřítí se nemůže nahlédnutí ve spisy.

Dle nového soud. řádu mohou strany nahlédati do všelikých spisů, které jich právní rozepře se týkají a u soudu se nalézají (spisy procesní), vyjímaje návrhy rozsudků a usnesení, protokoly o poradách a hlasování soudu a takové písemnosti, které obsahují opatření disciplinární. Rovněž mohou strany dáti si poříditi svým nákladem opisy spisů a výpisy z nich. Jmenovitě pak je stranám dovoleno nahlédati do protokolů a spisů přípravného řízení za příčinou přípravy ku jich přednesení. Se svolením obou stran mohou též osoby třetí do procesních spisů nahlédnouti a spisy sobě vyzvednouti. Proti vůli stran může osoba třetí, osvědčí-li právní zájem, jen na základě dovolení přednosty soudu tak učiniti (§ 219 nov. s. ř.).

II. Řízení nesporné.

1. Podstata zřízení knihovního, které zbudováno jest na zásadě veřejnosti, s sebou nese, aby byly knihy pozemkové každému přístupny; kniha pozemková jest tedy knihou veřejnou. Každý může do knihy pozemkové u přítomnosti některého úředníka nahlížeti a opisy neb výtahy si poříditi, jež se vydávají od listovního s vlastním jeho ručením (§ 7. knih. ř.). Veřejnost knih pozemkových jest pro obchod, úvěr a poměry zástavní nezbytnou; proto též knihy pozemkové tak jsou zařízeny, aby každý z nich nabyt úplného a spolehlivého světla o okolnostech, jež rozhodnými jsou pro posouzení, může-li se vzhledem k jednotlivým knihovním tělesům úvěr poskytnouti. Avšak nejen ve knihy pozemkové, nýbrž i ve sbírku listin má býti každému volno nahlédnouti, neboť sbírka listin tvoří část knih pozemkových.

2. Tytéž důvody, které svědčí zásadě veřejnosti knih pozemkových, jsou vůdčími při zařízení knih železničních. Nahlédnutí do nich, jakož i do sbírek listin jest každému dovoleno (§ 9, 2. odst. zák. ze dne 19. května 1874 č. 70 ř. z.).

3. Obchodní rejstřík jest též veřejný. Nahlédnutí do něho jest v hodinách úředních každému dovoleno (čl. 12, 2. odst. obch. z.). Každý jest též oprávněn nahlédnouti i do listin rejstříku obchodního (§ 18 úvod. zák.). — Zásada veřejnosti rejstříku obchodního nalezla dávno před zavedením německého zákona obchodního v Rakousku vřelého povšimnutí a ocenění; již dříve stávaly obchodní neboli merkantilní protokoly, také obchodní matriky zvané. Ty byly určeny pro zápis všech ustanovení, která měla býti veřejně vyhlášena a která se vztahovala na právní poměry obchodníků, obzvláště na zápis firmy, smluv společenských, smluv satebních a obchodních plnomocenství (prokury). Tyto protokoly zrušeny byly uvozo-
vacím patentem k obchodnímu zákonu (§ 49) a na jich místo nastoupily rejstříky obchodní. Zařízení rejstříků obchodních tak jest provedeno, aby se mohl každý co nejpřesněji poučiti o důležitých poměrech protokolo-
vaných firem.

4. Totéž, co o rejstříku obchodním, platí i o společenském rejstříku společenstev výdělkových a hospodářských, kteráž byla v život uvedena zákonem ze dne 9. dubna 1873 č. 70 ř. z. (§ 7 téhož zák.).

5. Nahlédnutí do knih depositních smí se jenom tomu dovoliti, kdo prokáže, že jest ukladatelem (§ 52 nař. ze dne 16. listopadu 1850 č. 448 ř. z.), kdežto soudní úředníci jsou nejen oprávněni k nahlédnutí, nýbrž představený soudu jest dokonce povinnen zjednávat si nepřetržitě známost o tom, jaký jest způsob jednání u úřadu depositního a jak se příslušných předpisů šetří. Za tím účelem dejž si představený soudu předložit v úřadovně depositní nejméně jednou v týdnu denníky úřadu depositního a nejméně jednou za rok má býti stav knih a pokladny soudem neočekávaně vyšetřen (§ 40 cit. nař.).

6. Třetím osobám smí se nahlédnutí do spisů notářských jenom za souhlasu těch účastníků povolit, kteří sami k nahlédnutí jsou oprávněni.

Jinak dovoluje se to jen tehdy, prokáží-li svůj právní zájem na věci a není-li proti povolení nijaké závary; odepře-li notář pro nějakou takovou závaru nahlédnutí, může si strana u komory notářské stížnost vésti (§ 95 zák. ze dne 25. července 1871 č. 76 ř. z.).

III. Řízení trestní.

Nahlížení do spisů trestních nemůže se v zájmu veřejného práva a všeobecného prospěchu stranám dovoliti v tom rozsahu, jako tomu jest v řízení civilním sporném i nesporném, naproti tomu poskytuje trestní řád:

1. státnímu zastupitelství, jakožto strážci zákona neobmezené právo nahlížení do všech trestních spisů a to v každém stadiu řízení, neboť státnímu zastupitelství přísluší formální vliv na provádění jednotlivých řízení trestních, přísluší mu právo stěžovati sobě na všechny poklesky proti zákonné formě a bdíti nad tím, aby náležitě bylo šetřeno všech předpisů řádu trestního. Proto náleží též státnímu zastupitelství neobmezené právo nahlížení v trestní spisy a s obsahem jejich se seznámiti.

2. Docela jiné postavení zaujímá však obviněný; pokud vyšetřování proti němu není skončeno, není ani jemu, ani jeho obhájci dovoleno nahlížení do spisů vyšetřovacích. Teprve po skončeném vyšetřování přísluší obžalovanému nebo jeho obhájci právo, aby nahlédl do uzavřených spisů vyšetřovacích, ježto k obhájení obžalovaného jest nezbytně potřebí, by mu znám byl celý materiál proti němu snesený. Když byl rozsudek vynesena, jest obžalovanému volno nahlédnouti do protokolů o hlavním přelíčení sepsaném i do jeho příloh (§§ 224, 271 tr. ř.), jelikož výsledky hlavního přelíčení mají pro řízení odvolací velikou důležitost, a odsouzený může návrhy zanesené při hlavním přelíčení do protokolu, výpovědi svědků a usnesení sborového soudu důvodům zmatečnosti za základ položit.

3. Naproti tomu jest zakázáno stranám do protokolu poradního nahlédati, jelikož tento jest rázu výlučně úředního, vnitřního a nahlížením do něho bylo by porušeno tajemství úřední.

4. Jako státnímu zastupitelství musí býti propůjčeno právo v každém stadiu řízení ve spisy nahlížení, má i soukromý žalobce totéž právo, neboť vstupuje na místo žalobce veřejného; jest oprávněn v přípravném vyhledávání a v přípravném vyšetřování všechen potřebný materiál k obžalobě předložit i musí se mu dovoliti v téže míře a v témž rozsahu jako veřejnému žalobci nahlédati do spisů trestních, aby žalobu svou ku platnosti mohl přivést (§ 46 tr. ř.).

5. Také znalcům, kteří v této vlastnosti úřední jednání předseberou, na jejich požádání jest volno nahlížeti do listin vyšetřovacích za tím účelem, aby mohli podati zevrubné dobrozdání, ba mohou jim tu dokonce i spisy být sděleny, není-li zvláštní závady (§ 123 tr. ř.).

6. Porotcům vydati se musí, jakmile se odeberou do své poradní síně, k volnému nahlédnutí všechny procesní spisy vyjímaje protokoly o výslechu, které ve hlavním přelíčení přečteny nebyly (§ 324 tr. ř.).

7. Naproti tomu jsou soudy a úřady povinny své spisy odevzdati k nahlédnutí státnímu zástupci jakož i trestnímu soudci a to soudy civilní, jestli v řízení civilním určitá osoba byla obviněna z nějakého trestného činu takovým způsobem, že obvinění to může zavdati podnět k trestnímu vyšetřování (zákon ze dne 6. března 1821 č. 1743 sb. z. s.). Soud, který vyhlásí zahájení konkursu anebo rozhodne, že početí konkursu toliko pro nepatrné jmění nebo proto nastati nemůže, jelikož jen jeden věřitel osobní se hlásí, má povinnost, spisy státnímu návladnictví nebo trestnímu soudu v prvopisu neb v ověřeném opise vydati.

Soudy disciplinární pro soudcovské úředníky jsou povinny, by svoje spisy příslušnému soudu trestnímu doručily, jestliže se porušení povinnosti, jehož se některý soudcovský úředník dopustil, trestá dle všeob. zák. trest. (§ 23 zák. ze dne 21. května 1860 č. 40 ř. z.). Tatáž povinnost uložena jest disciplinárnímu soudu notářskému (zák. ze dne 25. července 1871 č. 75 ř. z.) a disciplinární radě komory advokátní, nastane-li takový případ u advokáta (zák. ze dne 1. dubna 1872 č. 40 ř. z.).

8. Dle § 82. tr. ř. může osobám třetím nebo jich zástupcům jen tehdy být dovoleno nahlédnouti ve spisy, prokáží-li osoby tyto věrohodným způsobem, že jim je toho potřebí, by mohly nárok svůj na náhradu škody provést nebo by mohly z jiných důvodů žádati za obnovu řízení. Dle toho musí se dovoliti nahlédnutí do spisů tomu, kdo na základě zák. ze dne 16. března 1892 č. 64 ř. z. činí nárok na náhradu škody pro nespravedlivé odsouzení a to za tím účelem, aby mohl tyto nároky své vylíčiti a důkladně odůvodniti.

IV. Řízení správní.

1. Úřady živnostenské I. instance vedou živnostenský rejstřík; o každém zápisu do něho zaneseném zpravití mají úřady berní, obchodní a živnostenské komory (§ 145 živ. ř.). Jinak nemá živnostenský řád nižádného ustanovení, z něhož by se mohlo souditi na veřejnost rejstříků živnostenských. Nedá se též dokázati ani zvláštní ani všeobecný předpis, z něhož by sledovalo, že se má povoliti jednotlivým stranám k jich žádosti nahlížeti v rejstříky živnostenské. Bylo však již často — zvláště od kruhů živnostenských — na tuto mezeru živn. řádu poukázáno, neboť živnostenský obchod toho vyhledává, by se mohl každý v živnostenském rejstříku dokonale přesvědčiti, zda a v jakém rozsahu jisté osobě přísluší právo živnost provozovati. Otázky tyto mají zajisté dosah nemalý, uváží-li se, jak často se ocitnou jednotlivé živnosti v konfliktu co do rozsahu svého. Tu pak jest věcí nezbytnou a přirozenou, že živnostník z mezí své živnosti nevystupující úplného přesvědčení nabýti chce o tom, zdaž kdosi třetí, jenž soutěží ohrožuje jeho živnost, neoprávněným snad způsobem nevede obchod se zbožím, které neohlásil a která není obsaženo v jeho živnostenském listu.

2. Každý může si vyžádati u archivu výsad ústních nebo písemných zpráv o udělených výsadách a sám osobně za tím účelem do rejstříku nahlédnouti (§ 32 zák. o výsadách). Toto právo vyplývá z ustanovení zákona o výsadách; kdožkoli totiž zákonitým způsobem prokáže, že privilegovaný objev, vynález anebo zlepšení není novinkou, nebo kdo dovede, že objev, vynález neb zlepšení to jest totožným s jeho dříve privilegovaným, má právo domáhati se toho, by dotyčné privilegium prohlášeno bylo za neplatné. Aby pak toto právo ku platnosti mohlo se přivésti, musí se důsledně každému dovoliti, by směl do rejstříku výsad nahlížeti.

3. Knihy horní jsou veřejné a mají též účel jako knihy pozemkové. Seznam nákladnictev, ve kterém jest horní vlastnictví zevrubně pojmenováno, nalézá se při úřadu horním a jest každému přístupný. Osoby oprávněné mohou do knih záznamných v hodinách úředních nahlížeti (§ 98 instr. pro horní hejtmanství a § 137 hor. z.).

4. U každého politického úřadu mají se vésti mimo mapu vodní též knihy vodní, kdež vyznačiti jest všechna práva vodní v tom okrese již stávající nebo nově nabytá. Každému jest volno nahlédati do knih vodních i do úředních jednání tam zanesených, jakož i do vodních map.

5. Mapy katastrální a spisy vedoucí v patrnosti poměry o nemovitostech mají u berních úřadů každému býti k nahlédnutí propůjčeny (nař. min. fin. ze dne 25. června 1888 č. 22.127 a § 58 zák. ze dne 23. května 1883 č. 83 ř. z.). Nahlédnutí do katastru lesního a jeho příloh jest každému dovoleno (§ 20. nař. ze dne 3. června 1873 č. 6953).

V. Vyzdvižení opisů.

Z pravidla lze v těch případech, kde se připouští svobodné nahlížení do spisů, také žádati opisy dotyčných listin.

1. V řízení civilním jest každému volno vyzdvihnouti si opisy listin, jež se týkají právních jeho záležitostí (§ 238 soud. instr.).

2. V řízení trestním jest obviněný oprávněn vyžádati si opisy zatýkacího rozkazu a jeho důvodů i opis každého opatření soudního, proti kterému obviněný nějaký právní prostředek ohlásil; rovněž může vyžádati si opisy listin, když byla obžaloba s ním sdělena, vyjímaje protokol poradní (§ 45 ř. tr.), rovněž i při ústním ohlášení (§ 73), dále ku provedení nároků na náhradu za příčinou obnovení trestního řízení nebo ještě z jiných důvodů (§ 82). Také příbuzným trestanců mohou býti vydány opisy rozsudků, aby je mohli připojiti k žádosti za milost (nař. ze dne 20. května 1891 č. 9737).

3. V řízení nesporném a v řízení správním jest vydávání opisů listin, do nichž se smí nahlížeti, z pravidla přípustno; tak na př. opisy z knih pozemkových, z knih železničních, z obchodního rejstříku, z rejstříku společností, z knih horních atd.

VI. Právo poplatkové.

Tu jest činiti rozdíl

1. mezi opisy úředními a

2. mezi opisy neúředními.

Při úředních opisech listin třeba opět lišiti takové, které

a) u soudu byly vyhotoveny a jež podléhají kolku 25 kr. za arch a

b) které od jiných úřadů byly sdělány; ty podléhají kolku 50 kr. za každý arch a

c) jsou-li opisy vidovány, opatřiti se musí kolkem 50 kr. (p. s. 2 popl. z. a § 19. zák. ze dne 29. února 1864 č. 20. ř. z.)

Opisy neúřední, t. j. které od stran samých vyhotoveny byly a pouze úředně neb notářsky vidovány jsou, podléhají kolku 50 kr. za arch; všechny ostatní opisy stranami zhotovené musí býti jen tehdy kolkovány, jsou-li jako přílohy připojeny k listinám kolkovaným nebo kolkovaným protokolům a tu musí být opatřeny kolkem 15 kr. za arch.

V řízení konkursním musí strana, jejížto pohledávka byla prohlášena za illiquidní, připojiti na opis z ohlašovacího seznamu a opis samotné ohlášky i protokolu likvidačního zvlášť na každý opis po 1 zl. kolku a od této povinnosti jest jen tehdy osvobozena, upustí-li výslovně od vyhotovení těchto opisů (výnos min. sprav. ze dne 2. srpna 1874 č. 65.556). Opisy, které soud stranám doručuje, jsou jen tehdy prosty poplatků, musilo-li se jednání předsevzíti z úřední povinnosti, neb je-li osoba, jíž se opis doručuje, od poplatků osvobozena. Opisy několika listin mohou se jen tehdy opatřiti jedním kolkem a to i při ověřování (vidování), jestliže kolek ten rovná se obnosu poplatků, jež by bylo třeba zapraviti, kdyby opisy nebyly shrnuty na týž arch.

Náhrada škody.

I. Pojem škody a roztrídění dle práva obecného.

Škodou míní se zmenšení jmění již nabytého a přítomného (*damnum positivum*, *damnum emergens*) nebo zbavení budoucího dovoleného zisku (*lucrum cessans*, *damnum negativum*). Jeví-li se škoda jako bezprostřední, přímý následek jisté události, jistého jednání, slove *damnum circa rem*; naproti tomu jest *damnum extra rem* pouze nepřímým následkem a vzniká ve spojení s událostmi jinými.

Zmenšená hodnota věci poškozené spolu s dalšími škodlivými následky nazývá se *interesse* (*id quod interest*), které se dělí v *interesse conventum*, t. j. plnění vymíněné a smluvené, pokutu konvencionální nebo v *interesse commune* (t. j. odhadnuté dle obecné ceny věci) a *singulare*, kdež počítá se též zvláštní cena obliby (*pretium affectionis*).

Byla-li škoda způsobena jednáním o sobě dovoleným a zákonným (*damnum indirectum*), není tu bezpráví (*qui suo iure utitur, nemini facit iniuriam*) a není tu závazku k náhradě škody. Podobně se má věc, připraví-li kdosi dovoleným jednáním jinou osobu o pouhý prospěch, na který nemá ona práva výlučného.

Příčinou a zdrojem škody jest porušení smlouvy nebo jmění nebo práv způsobené osobami, zvířaty nebo věcmi lidské moci podřízenými, nebo náhoda. Škodu způsobenou skutečnou, pouhou náhodou, udalostí, kterou nelze lidskou silou odvrátiti, (povodeň, krupobití, sřícení atd., tak zv. *damnum causale*, d. *fortuitum*, d. *fatale*) nese poškozený sám. Náhrada škody vzniklé porušením smlouvy vymáhala se v římském právu obyčejnými žalobami kontraktními. Pro náhradní nároky mimo poměry smluvní z bezprávného činu (*damnum iniuria datum*) propůjčuje právo obecné žalobu *ex lege Aquilia*. Poškodilo-li zvíře cizí věci bez viny svého vlastníka nebo strážce následkem zvláštní, při něm neobvyklé divokosti (splašený kůň), vzcházela v římském právu *actio de pauperie* proti vlastníkovu, kterýžto zbaviti se mohl žaloby této vydáním dotyčného zvířete (*noxae deditio*).